

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИНЕНОСТІ КОМПОНЕНТІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У даній статті повідомляються результати дослідження розвиненості компонентів психологічної готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності. Представлений діагностичний інструментарій, викладені організаційні моменти дослідження, наведений авторський опитувальник, метою якого є виявлення самооцінки студентами щодо розвиненості компонентів психологічної готовності до професійної діяльності. Аналіз результатів і висновки наведені з точки зору співвідношення отриманих показників між собою. Визначений подальший план і перспективи дослідження за даною проблематикою.

Ключові слова: психологічна готовність, професійна діяльність, професійна підготовка, самооцінка, вольова сфера особистості, комунікативні здібності.

Постановка проблеми. Підготовка спеціаліста будь-якого профілю істотно залежить від психологічної готовності людини до професійної діяльності. Зокрема це стосується й майбутніх учителів технологій. У нормативно-правовій базі освітньої діяльності, а також сучасних психолого-педагогічних дослідженнях, частіше відстежуються загальні аспекти розгляду даної проблематики, але ці питання на сучасному етапі потребують більш конкретних шляхів вирішення.

У попередній статті ми виділили і навели характеристики основних компонентів психологічної готовності майбутніх вчителів технологій, а саме: компонент теоретичної психологічної готовності, комунікативний компонент, соціально-психологічний та емоційно-вольовий [6]. Подальшим кроком нашого дослідження є психолого-педагогічна діагностика розвиненості зазначених компонентів у студентів, які навчаються за напрямом "Технологічна освіта", що є **метою і завданням** даної статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ми з'ясували, що у визначенні змісту, структурних компонентів психологічної готовності студента до учительської діяльності в психолого-педагогічній літературі існує декілька різних підходів. Даним питанням займалися Прасол Д.В., Дяченко М.І., Кандибович Л.А., Сисоєв В.В., Дубяга В.Ф., Ганюшкин А.Д., Ганзен В.А., Деркач А.А., Болотнікова І.В., Сластьонін В.А., Паригін Б.Д. На основі їх досліджень ми виділили вище зазначені компоненти.

Виклад основного матеріалу. Для діагностики рівня розвиненості компонентів психологічної готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності, була підібрана та використана система психодіагностичних методик і тестові завдання. Кожна з них має своє цільове спрямування і, водночас, вони доповнюють одна одну, взаємно компенсуючи обмеження й недоліки, притаманні кожній окремо.

Таблиця 1

Діагностичний інструментарій дослідження розвиненості компонентів психологічної готовності студентів до професійної діяльності

№	Компоненти психологічної готовності	Психодіагностичний інструментарій, тестові завдання та критерії оцінок
1.	Компонент теоретичної психологічної готовності	Тестові завдання з психології для виявлення рівня теоретичної підготовки студентів. Тема №1 "Вступ до вікової та педагогічної психології"; критерій оцінки: 10 – максимальний бал.
2.	Комунікативний компонент психологічної готовності	Методика "КОЗ-2" В. В. Синявського та Б.О. Федоришина [2]; критерій оцінки: "дуже високий та високий показник комунікативних здібностей".
3.	Соціально-психологічний компонент психологічної готовності	Методика дослідження рівня самооцінки (Дембо-Рубінштейн) [2]; критерій оцінки: "реалістична, адекватна самооцінка"
4.	Емоційно-вольовий компонент психологічної готовності	Методика дослідження розвитку вольової сфери (визначення рівня локусу суб'єктивного контролю). Розроблена: Є. Ф. Баганим, Є. А. Голинкиною та Л. М. Еткиндоном на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера [2]; критерій оцінки: "високий рівень інтернальності".

Також нами був розроблений і використаний опитувальник, питання якого відображають зміст компонентів психологічної готовності майбутніх учителів технологій, що був розкритий у попередній статті. Опитувальник складається з 8 питань (по 2 до кожного компоненту). Кожна відповідь оцінюється за десятибальною шкалою. Зміст питань наступний:

1. Оцініть свій рівень теоретичної психологічної підготовки до майбутньої професійної діяльності.
2. На скільки для вас важливі психологічні знання у майбутній професійній діяльності?
3. Як ви оцінюєте свої комунікативні здібності?
4. Наскільки ваше спілкування ефективне?
5. Наскільки ваш особистісний розвиток відповідає вашій майбутній професійній діяльності?
6. Оцініть ступінь відповідальності за своє життя.
7. Наскільки ви вмієте контролювати свої емоції?
8. Оцініть рівень розвитку своїх волевових якостей щодо майбутньої професійної діяльності.

Дослідження було проведене під час проходження асистентської практики на базі технологічного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

У дослідженні приймали участь студенти другого курсу. Всього погодились прийняти участь 36 студентів. З них 16 хлопців і 20 дівчат (віком 18-19 років).

У таблицях 2-6 наведені отримані результати.

Таблиця 2

Результати виконання студентами тестових завдань з психології за період виконання констатувального дослідження

Кількість балів	Студенти II курсу		
	21 група	22 група	23 група
10	0 %	20 %	0 %
9	0 %	20 %	0 %
8	0 %	20 %	0 %
7	20 %	0 %	0 %
6	30 %	0 %	0 %
5	0 %	20 %	50 %
4	20 %	0 %	0 %
3	20 %	20 %	50 %
2	0 %	0 %	0 %
1	10 %	0 %	0 %

Таблиця 3

Результати дослідження комунікативних здібностей студентів

Рівень розвитку	Студенти II курсу		
	21 група	22 група	23 група
(10) <i>високий</i>	20 %	31,6 %	0 %
(8)	6,7 %	5,3 %	0 %
(6) <i>середній</i>	20 %	10,4 %	0 %
(4)	13,3 %	5,3 %	50 %
(2) <i>низький</i>	40 %	47,4 %	50 %

Таблиця 4

Результати дослідження рівня самооцінки студентів

Висота самооцінки	Студенти II курсу		
	21 група	22 група	23 група
(10) <i>завищена</i>	0 %	0 %	0 %
(9)	6,7 %	5,3 %	0 %
(8)	46,6 %	26,3 %	0 %
(7) <i>адекватна</i>	6,7 %	26,3 %	0 %
(6)	26,6 %	26,3 %	50 %
(5)	0 %	5,3 %	0 %
(4) <i>занижена</i>	0 %	5,3 %	50 %
(3)	6,7 %	5,3 %	0 %
(2)	6,7 %	0 %	0 %
(1)	0 %	0 %	0 %

Результати дослідження розвитку вольової сфери студентів

Рівень локусу контролю	Студенти II курсу		
	21 група	22 група	23 група
(10) високий рівень інтернальності	0 %	0 %	0 %
(9)	0 %	0 %	0 %
(8)	6,7 %	15,8 %	50 %
(7) середній рівень інтернальності	46,7 %	36,8 %	0 %
(6)	26,6 %	26,3 %	50 %
(5)	0 %	10,5 %	0 %
(4)	13,3 %	5,3 %	0 %
(3)	0 %	5,3 %	0 %
(2) низький рівень інтернальності	6,7 %	0 %	0 %
(1)	0 %	0 %	0 %

Таблиця 6

Результати опитування студентів

Показник результатів	21 група				22 група				23 група			
	Компоненти психологічної готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності											
	Теоретична підготовка	Комунікативний	Соціально-психологічний	Емоційно-вольовий	Теоретична підготовка	Комунікативний	Соціально-психологічний	Емоційно-вольовий	Теоретична підготовка	Комунікативний	Соціально-психологічний	Емоційно-вольовий
10	0 %	0 %	0 %	0 %	5,3 %	10,5 %	10,5 %	0 %	0 %	50 %	0 %	0 %
9	0 %	6,7 %	20 %	13,3 %	31,6 %	5,3 %	21 %	31,6 %	0 %	0 %	0 %	0 %
8	40 %	6,7 %	40 %	26,6 %	10,5 %	26,3 %	31,6 %	10,5 %	50 %	0 %	0 %	50 %
7	26,6 %	46,6 %	13,3 %	33,3 %	42,1 %	26,3 %	15,8 %	15,8 %	50 %	0 %	0 %	0 %
6	13,3 %	20 %	6,7 %	6,7 %	0 %	26,3 %	5,3 %	15,8 %	0 %	50 %	50 %	0 %
5	20 %	6,7 %	6,7 %	6,7 %	0 %	0 %	10,5 %	10,5 %	0 %	0 %	50 %	50 %
4	0 %	13,3 %	6,7 %	6,7 %	10,5 %	5,3 %	5,3 %	10,5 %	0 %	0 %	0 %	0 %
3	0 %	0 %	0 %	6,7 %	0 %	0 %	0 %	5,3 %	0 %	0 %	0 %	0 %
2	0 %	0 %	6,7 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
1	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Наведемо аналіз отриманих результатів. Співвідношення показників результатів методик (тестів) та опитувальника, за компонентом теоретичної психологічної готовності, показало наступне: більшість студентів (30%) 21 групи склали тест на 6 балів, тоді як оцінюють вони свої знання (40%) на 8 балів; студенти 22 групи склали тест на 3, 5 і від 8 до 10 балів (по 20%), а за результатами опитувальника студенти володіють теоретичними знаннями на 7 балів (42,1%); за результатами тесту 23 група має середні та нижче середнього показники (по 50%), а свої знання вони оцінюють у 8 балів (50%), тобто, вище середнього.

Співвідношення показників результатів методик (тестів) та опитувальника, за комунікативним компонентом психологічної готовності, показало наступне: більшість студентів (40%) 21 групи, за результатами методики, мають низький рівень комунікативних здібностей (2 бали), тоді як за опитувальником – більшість (46,6%) – має високий рівень (7 балів) прояву даних здібностей; студенти 22 групи (47,4%), за результатами методики мають також низький рівень комунікативних здібностей, а за результатами опитувальника студенти (26,3%) оцінюють свій рівень комунікативних здібностей на 6,7 та 8 балів, тобто це середні та високі показники; за результатами методики і 23 група має низький рівень комунікативних здібностей (50%), а згідно опитувальника – середній та дуже високий рівень (по 50%).

Співвідношення показників результатів методик (тестів) та опитувальника, за соціально-психологічним компонентом психологічної готовності, показало наступне: більшість студентів (46,6%) 21 групи, за результатами методики, мають завищений рівень самооцінки (8 балів), за опитувальником показник даного компоненту дорівнює також 8 балів (40%); студенти 22 групи (26,3%), за результатами методики, мають адекватний, реалістичний рівень самооцінки (6 балів), а за результатами опитувальника цей показник дорівнює 8 балів (31,6%); за результатами методики студенти 23 групи мають адекватний та занижений рівень (6 і 4 бали) самооцінки (по 50%), а згідно опитувальника – середній показник в 6 балів (50%).

Співвідношення показників результатів методик (тестів) та опитувальника, за емоційно-вольовим компонентом психологічної готовності, показало наступне: більшість студентів (46,7%) 21 групи, за результатами методики, мають 7 балів – середній рівень інтернальності, за опитувальником показник даного компоненту дорівнює також 7 балів (33,3%); студенти 22 групи (36,8%), за результатами методики, мають також 7 балів – середній рівень інтернальності, а за результатами опитувальника цей показник дорів-

нює 9 балів (31,6%); за результатами методики студенти 23 групи мають 8 і 6 балів (високий та середній рівень інтернальності, по 50%), а згідно опитувальника – показник дорівнює 8 і 5 балів (по 50%).

Висновки. Таким чином, психологічна готовність майбутніх учителів технологій до професійної діяльності характеризується певною дисгармонією у розвиненості її компонентів. Проблемними виявилися компонент теоретичної підготовки і комунікативний компонент. Одночасно з цим, результати засвідчили достатню розвиненість соціально-психологічного та емоційно-вольового компонентів. Такий стан свідчить про певні суперечності в структурі Я-концепції особистості майбутніх учителів, щодо їх готовності до подальшої професійної діяльності. Але, зважаючи на те, що студенти навчаються лише на другому курсі, за умови створення необхідних умов є висока вірогідність позитивного вирішення даної проблеми. Подальший план і перспективи дослідження за даною проблематикою: більш детальний якісний аналіз отриманих результатів, визначення рівнів розвиненості й розробка системи методів розвитку компонентів психологічної готовності майбутніх учителів технологій до професійної діяльності.

Використані джерела

1. Варій М.Й. Психологія: навч. пос. / М.Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 288 с.
2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія: навч. пос. / О.Г. Видра. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 111 с.
3. Видра О.Г. Психологічна культура особистості майбутнього вчителя трудового навчання: монографія / О.Г. Видра. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2008. – 164 с.
4. Дьяченко Л.Н. Психологические проблемы готовности к деятельности / Л.Н. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ, 1976. – 175 с.
5. Пискун Н.М. Формування готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності / Н.М. Пискун, О.М. Торубара // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 79. – С. 181-184.
6. Харета М.С. Теоретичні аспекти психологічної підготовки майбутніх учителів технологій / М.С. Харета, О.Г. Видра // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 137. – С. 197-199.
7. Штейнмец А.Э. Психологическая подготовка к педагогической деятельности / А.Э. Штейнмец. – Калуга: КГПУ, 1998. – 308 с.

Khareta M., Vydra A.

STUDYING THE PSYCHOLOGICAL READINESS OF TECHNOLOGIES TEACHERS-TRAINEES FOR THEIR PROFESSION

The studying results concerning the level of psychological readiness development of technologies teachers-trainees to perform their professional activity are represented in the article. The problem is set on the basis of theoretical analysis of scientific literature, curriculum and studying programs. The components which are the subject matter of the current article were previously specified and characterized in the latest publication, namely those are: theoretical psychological readiness, communicative component, social-psychological and emotional-volitional component. Accordingly, the diagnostic instrumentation including the system of methods is represented in the article. The methods are definitely aimed, interrelated, compensating each other's drawbacks. The author questionnaire was worked out in the process of the current research, aimed to identify students' self-evaluation of their psychological readiness level for starting professional activity. The organizational aspects of the research are discussed in the article. Those are time-frames, conditions, selection of participants of the research. The quantitative results operation is performed; the research data are represented in the tables. The qualitative data operation is performed: results analysis and conclusions are made from the point of obtained indexes correlation. It is defined that the psychological readiness of technologies teachers-trainees to professional activity is characterized by certain disharmony of its components development. Theoretical training and communicative components appeared to be the most problematic. Alongside, the results shown that social-psychological and emotional-volitional components are developed enough. It is stated that there are some contradictions in the structure of self-concept of teachers-trainees personality concerning their readiness to future profession. Thus, the problem requires necessary conditions to be solved. The further research of this problem presupposes detailed quality analysis of the obtained results, defining the levels and creation of a system of methods for psychological readiness development to the technologies teachers-trainees for their future professional activity.

Key words: *psychological readiness, professional activity, professional training, self-esteem, volitional sphere of personality, communication skills.*

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016 р.